

TOIMINTAKERTOMUS 2023: PÄÄKIRJASTO JA KIRJASTOAUTO

YLEISKATSAUS

Muhoksella kirjastopalveluita tuottavat Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksessa sijaitseva pääkirjasto ja monipalveluauto Poppalooraa. Kirjasto tarjoaa asiakkailleen tasapuolisesti laadukasta, ajanmukaista ja asiantuntevaa kirjasto- ja tietopalvelua, mahdollisuuksia erilaisiin elämyksiin sekä tiedonhallintataitojen ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseen. Tärkein perustehtävä liittyy lasten ja nuorten lukutaidon kehittämisen tukemiseen sekä lukemisharrastuksen edistämiseen. Nykyisin myös erilaiset lukemisen edistämiseen ja aineiston markkinointiin liittyvät tapahtumat ovat osa vakiintunutta toimintaa.

Kirjastopalvelut on määritelty kunnallisiksi peruspalveluiksi ja toimintaa ohjaa kirjastolaki. Lain tavoitteena on edistää väestön yhdenvertaisia mahdollisuuksia sivistykseen ja kulttuuriin, edistää tiedon saatavuutta ja käyttöä, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa, edistää mahdollisuuksia elinikäiseen oppimiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä edistää aktiivista kansalaisuutta, demokratiaa ja sananvapautta. Vahvana tukena toiminnassa on alueellinen, valtakunnallinen ja kansainvälinen kirjastoverkko sekä muut yhteistyökumppanit. Monipalveluauto Poppalooraa parantaa kirjastopalveluiden saavutettavuutta kuljettamalla luettavaa ja kuunneltavaa lähemmäs käyttäjiä. Reittiä sovitellaan tarpeen ja kysynnän mukaan.

Muhoksen kirjasto kuuluu Outi-kirjastojen yhteistyöryhmään, johon vuoden 2023 lopussa kuului 16 kuntaa. Kirjastoilla on käytössä yhteinen Koha-kirjastojärjestelmä ja yhteiset käytösäännöt. Kirjastojen johtajista koostuva ohjausryhmä päättää yhteisistä asioista. Muhoksen kirjaston vakinaiseen henkilökuntaan kuuluu viisi kirjastovirkailijaa, joista yksi työskenteli vuonna 2023 50% työajalla, sekä pedagoginen informaatikko ja kirjastopalvelujohtaja. Kirjastovirkailijoista yhdellä on velvollisuus kuljettaa kirjastoautoa. Lisäksi kirjasto kustantaa osan kulttuurikeskuksessa, yläkoululla ja lukiolla toimivan yhteisen vahtimestarin palkasta.

Kirjasto kerää toiminnastaan jatkuvaa palautetta. Tavoitteena on, että palaute on vähintään 80% myönteistä. Vuoden 2023 palaute oli lähes täysin positiivista. Myönteinen palaute tuli pääasiassa hyvästä ja asiantuntevasta palvelusta ja kivoista tapahtumista. Negatiivista palautetta tuli hyllyyn joutuneista palauttamattomista lainoista.

Kirjastopalveluiden ohella kirjasto osallistuu kulttuuripalveluiden tuottamiseen yhteistyössä kunnan kulttuuripalveluiden, liikunta- ja nuorisopalveluiden ja kolmannen sektorin kanssa. Tämä kulttuurifoorumiksi nimetty yhteistyöverkosto on vakiinnuttanut toimintansa vuosina 2021-2023 ja järjestänyt yhteistyössä monia isompia kulttuuritapahtumia, joista osa on jo vuosittaista vakiintunutta toimintaa.

Kirjasto on ollut mukana suunnittelemassa Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksen tilojen uudistusta. Suunnitelmat tehtiin keväällä 2022, joiden pohjalta kirjastotiloja uudistetaan sekä rakennetaan omatoimikirjasto, jonka vuoksi myös kulttuuripalveluiden hallinnoimiin aulatiloihin joudutaan tekemään muutoksia. Uudistetut kirjasto- ja kulttuuritilat on suunniteltu avattaviksi elokuussa 2024.

Koronavirus-pandemian jälkeen toiminta ehti pikkuhiljaa normalisoitua, kunnes tilojen korjaus- ja muutostöistä johtuvat tilamuutokset alkoivat vaikuttaa toimintaan keväällä 2023. Henkilökunnan kesälomat saatiin järjestettyä siten, että kirjasto oli 7 viikkoa avoinna

supistetuin aukioloajoin, eikä muuta toimintaa tai tapahtumia järjestetty tällä ajanjaksolla. Liikuntapalveluiden kanssa yhteistyössä toteutettu liikuntavälinelainaamo aloitti toimintansa talvella 2021-2022. Asiakkaat pääsevät itse vaikuttamaan välineiden hankintaan.

Syksyllä 2021 haettiin Aluehallintovirastolta valtionavustusta ”Älä hiilly – syty vaikuttamaan” hankkeeseen, jossa on tarkoitus kirjastoyhteistyön avulla lisätä kuntalaisten ja päättäjien välistä vuoropuhelua sekä lisätä kuntalaisten tietoutta erilaisista vaikutusmahdollisuuksista. Avustusta saatiin 3500 euroa ja hanke toteutettiin vuosina 2022–2023. Hankkeen puitteissa järjestettiin kunnan vapaa-aikapalveluiden asiakaskysely ja asiakasilta, asiantuntijaluonnoitsijana kävi Esko Valtaoja, lapsille järjestettiin satuvaalit ja pub-Puutteessa pidettiin publi-visa, jonka aiheena oli kansalaisvaikuttaminen. Omatoimikirjaston järjestämishankkeelle saatiin jatkoaikaa, kun remontti omatoimikirjaston pystyttämiseksi siirtyi vuoteen 2023-2024.

Opetus ja kulttuuriministeriön rahoittama Lukeva kunta -hanke jatkui yhdessä Limingan, Tyrnävän, Hailuodon ja Lumijoen kuntien kanssa. Hankkeessa olivat mukana Muhoksen osalta kirjaston pedagoginen informaattikko sekä yläkoulun, alakoulun ja varhaiskasvatuksen edustaja. Kirjastopalvelujohtaja oli mukana hankkeen ohjausryhmässä. Hankkeessa luotiin lukemisen edistämiseen liittyviä materiaaleja opettajien ja kirjaston käyttöön ja perustettiin lukutiimi. Hanke lisäsi yhteistyötä ala- ja yläkoulujen, varhaiskasvatuksen ja kirjaston kesken.

Toiminnallinen tulos

Lainaus

Kokonaislainaus nousi edelliseen vuoteen verrattuna n. 8 %. Lasten ja nuorten kirjallisuuden lainausmäärät nousivat eniten, kaunokirjallisuus 17,5 % ja tietokirjallisuus 28,5 %. Tässä näkyy lasten ja nuorten lukemisen edistämistyöhön panostaminen. Musiikkiäänitteiden sekä muiden äänitteiden lainausmäärät vähenivät, mikä onkin myös tulevaisuudessa odotettavissa, koska erilaiset suoratoistopalvelut valtaavat alaa.

Sen sijaan e-kirjojen lainaus nousi n. 22 %, e-lehtien lainaus n. 20 % ja e-musiikin n. 12,5 %. Elokuvapalveluiden käyttö sen sijaan laski 14 % ja puolestaan DVD-levyjen lainaus nousi 12 %. Panostus sähköisiin aineistoihin oli 0,75 e/asukas. Aineistot hankitaan yhteistyössä Lapin, Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan kirjastojen kanssa.

Kävijät ja lainaajien määrä

Fyysisten käyntien tilastoitu määrä nousi 30 %. Verkkokäyntien määrä nousi n. 9 %. Lainaaajien määrä nousi 236:lla lainaajalla vuodesta 2022, ollen 3721, eli noin 42 % kuntalaisista. Muhoksen kirjastolla on 52 saavutettavuuskirjasto Celian asiakasta.

Taulukko 1. Fyysiset ja verkkokäynnit 2020–2023

	2020	2021	2022	2023	Muutos-%
Fyysiset käynnit	84715	110024	53991	70519	30,6 %
Verkkokäynnit	32778	56080	59403	64900	9,25 %

Tapahtumat

Alkuvuodesta saimme paikallisia kirjailijavierailta, tuotantoaan kävi esittelemässä Tapani Blomster, Juhani Puhakka sekä Raili Pelttari. Helmikuussa järjestettiin vapaa-aikapalveluiden yhteinen asiakaskysely ja asiakasilta. Lukuviikolla järjestettiin Muhoksen

torilla lukutempaus, jossa ala- ja yläkoulun oppilaat yhdessä henkilökunnan kanssa lukivat kirjoja ja tekivät lukemista näkyväksi. Päiväkeskuksella ja eläkeläisten turinapiirissä käytiin esittelemässä kirjaston palveluita. Vappuna tähtiareenalla oltiin esittelemässä kirjaston e-kirjastopalveluita. Toukokuussa osallistuttiin nuorisopalveluiden järjestämään välituntitapahtumaan yläkoululla ja kesäkuussa järjestettiin kirjapiknik nuorille kirjaston pihalla. Heinäkuun lopussa torilla käytiin myymässä poistokirjoja.

Kirjastolla on ollut panostusta erityisesti kirjallisuuteen, lukutaitoon ja lukemisen edistämiseen liittyviin tapahtumiin. Kirjasto painottaa lasten ja nuorten kirjastotyötä monin tavoin. Tavoitteiden mukaisesti kirjahankinnoissa on kiinnitetty huomiota ensikirjojen, kuvakirjojen ja juuri lukemaan oppineiden kirjallisuuteen. Koululaisryhmille kirjasto järjestää mm. kirjastonkäytönopastusta, kirjavinkkausta ja tiedonhaun opetusta. Vuoden aikana kirjavinkkauksesta pääsi nauttimaan yhteensä 505 oppilasta. Tiedonhaun opastusta järjestettiin 191:lle oppilaalle. Kirjastossa vieraili kuusi eskariryhmää, yhteensä 116 eskarilaista tarinatuokiossa. Varhaiskasvatuksen kanssa tehdyn yhteistyösuunnitelman mukaisesti nämä vierailut toteutuivat nyt toista kertaa.

Satutuokioita kirjaston lastenosastolla pidettiin säännöllisesti tammikuusta joulukuuhun aina maanantaisin loma-aikoja lukuun ottamatta. Myös Poppalooran satutuokiot jatkuivat. Kirjaston järjestämällä satutuokioilla vierailee paljon perhepäivähoidossa olevia lapsia niin pääkirjastolla kuin Poppaloorassakin.

Kirjaston ja MLL:n Muhoksen yhdistyksen yhteistyönä alkunsa saanut perhekahvila järjestettiin kirjastolla keväällä yhteensä 3 kertaa. Perhekahvilassa lapsiperheet voivat tutustua toisiinsa, kirjastoon ja lastenkirjallisuuteen.

Syyskuun alussa Muhoksella järjestettiin jo perinteeksi muodostunut taiteiden yö, johon kirjasto osallistui järjestämällä open mic -tapahtuman Koivu ja tähti salissa. Lokakuussa kirjasto järjesti vuotuisen 24h sarjakuvaa -tapahtuman yhdessä Esa Holopaisen ja Emma Haapamäen kanssa. Lokakuussa vanhusten viikolla järjestettiin ohjelmaa yhteistyössä kulttuuri- ja liikuntapalveluiden kanssa, kirjasto vastasi Senior surf -tapahtumasta, jossa ikäihmisille neuvottiin erilaisten digipalveluiden ja -laitteiden käyttöä. Vanhusten viikolla myös lanseerattiin pop-up kirjasto päiväkeskukselle pidempiaikaiseen käyttöön. Kirjaston henkilökunta käy vaihtamassa pisteeseen materiaalia säännöllisesti, jota päiväkeskuksen asiakkaat voivat lainata kotiin tai käyttää paikan päällä vieraillessaan.

Lukeva kunta -hankkeen tiimoilta lokakuussa järjestettiin kirjastolla karhujen päivä, kävijöitä oli yhteensä 188. Lokakuussa saimme vieraaksi tähtitieteen emeritusprofessori Esko Valtaojan, joka kertoi perusopetuksen 5.-6.-luokkalaisille työstään ja lukemisen tärkeydestä. Illalla pidettiin luentotilaisuus demokratiasta ja sananvapaudesta Koivu- ja tähti salissa. Syyslomaviikolla kirjastolla järjestettiin Manga-tapahtuma yhteistyössä Oulujoki-opiston kuvataidekoulun kanssa.

Marraskuussa saimme kirjailijavieraaksi Mila Teräksen. Vierailu järjestettiin yläkoululla Tähtiareenalla ja oli suunnattu yläkouluikäisille. Marraskuussa vierailtiin myös Tähtiareenalla järjestetyssä Muhos muksu -tapahtumassa. Demokratiahankkeen tiimoilta järjestettiin vielä loppuvuonna satuvaalit lapsille, johon osallistuttiin 462 äänen voimin, sekä kansalaisvaikuttamiseen liittyvä publi-visa pub-Puutteessa.

Kirjaston asiakasraati kokoontui vain yhden kerran keväällä, mutta kokoontumisia on tarkoitus jatkaa jälleen keväällä 2024 yhteistyössä kulttuuripalveluiden kanssa.

Lukupiiri kokoontui yhteensä 9 kertaa ja tietokirjallisuuspiiri 5 kertaa. Lankaklubi jatkoi toimintaansa 16 kokoontumisella.

Lukukoirat vierailivat kirjastolla yhteensä 10 kertaa, joista yksi oli talvilomaviikolla järjestetty Koiramaista menoa -tapahtuma. Playstation peli-iltoja järjestettiin 5 kertaa. Aikuisten atk- ja digiopastus on kirjastossa jatkuvaa toimintaa.

Taloudellinen tulos

Kirjaston talous toteutui kokonaisuutena tavoitteen mukaisesti ja kustannukset pysyivät jokseenkin raamissa. Kokonaistulos poistoinen oli 100,70% (Taulukko 3). Toimintatuotot olivat 138 %.

Henkilöstökulut

Henkilöstökuluissa ylitystä tuli 7 %. Kirjasto ei ole palkannut kesätyöntekijöitä, kesälomat saatiin järjestettyä aukioloaikoja ja toimintaa supistamalla. Euromäärältään suurin säästö muodostui palvelujen ostoista.

Taulukko 3. Tuottojen ja kulujen toteuma 2023. Pääkirjasto ja kirjastoauto

	Toteuma-%	Toteuma-%
Tuotot		138
Kulut		101
Henkilöstökulut	107	
Palveluiden ostot	78	
Aineet ja tarv.	109	
Vuokrat	100	
Muut	96	
Tulos	100,70	

YHTEISTYÖ MUIDEN SIDOSRYHMIEN KANSSA

Kirjasto tehostaa toimintaansa panostamalla yhteistyöhön, jolloin saadaan asiakkaille monipuolisempaa ja nykyaikaisempaa kirjastopalvelua pienin lisäkustannuksin.

Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat toiset Outi-kirjastot. Kirjastotoiminta ja kirjastotoiminnan kehittämistyö tapahtuu yhteistoiminnassa, jolloin käytössä ovat laajemmat tieto- ja henkilöstöresurssit sekä osaaminen. Laadukkaamman palvelun lisäksi kuntien välinen yhteistyö alentaa myös kustannuksia. Esimerkiksi aineiston valintaan kohdistuvaa yhteistyötä tehdään koordinoimalla varatuimman aineiston lisähankintoja yhteistyössä. Yhteistyötä toteutetaan kuljetus- ja maksutoiminnassa, kirjastojärjestelmän kehittämistyössä, koulutuksessa, markkinoinnissa ja soveltuvin osin myös tapahtumatuotannossa. Yhteinen hankintaportaali helpottaa aineiston kustannusvertailua. Avoimeen lähdekoodiin perustuvan Koha-kirjastojärjestelmän piirissä on huomattava määrä Suomen kirjastoja. Voittoa tuottamaton Koha-Suomi Oy ylläpitää ja kehittää järjestelmää kirjastojen tarpeiden näkökulmasta. Kunnat ovat osakkaina Koha-Suomi Oy:ssä.

Yhteistyö antaa mahdollisuudet myös monipuoliseen tapahtumatuotantoon. Muhoksen kirjasto on osa paikallisten toimijoiden yhteistyöverkostoa kulttuurifoorumia, jonka kanssa on järjestetty erilaisia tapahtumia. Tärkeimmät yhteistyökumppanit ovat vuonna 2023 olleet yksityisten henkilöiden, koulujen, päiväkotien ja kunnan kulttuuri-, liikunta ja nuorisopalvelujen lisäksi Mannerheimin lastensuojeluliiton Muhoksen yhdistys, Pelastakaa lapset ry, 4H, Muhoksen kotiseutuyhdistys ry, Muhoksen seurakunta, Vinkkeli, kirjastokahvila Joviaali ja Suomen Karva-Kaverit ry.

KATSAUS TULEVAAN

E-aineistokokoelmaa kasvatetaan lisääntyneen tarpeen ja käytön vuoksi yhteishankintojen kautta. E-kirjaston käyttö on lisääntynyt erityisesti äänikirjojen ja e-lehtien käytön osalta. Valtakunnallisesti on käynnissä selvityshanke koskien kansalliskirjaston hallinnoiman kansallisen e-kirjaston käynnistämistä, e-kirjasto otetaan käyttöön keväällä 2024. Tähän asti yhteistyötä on tehty Pohjoisen e-kirjaston voimin, johon Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan lisäksi kuuluvat myös Lapin kirjastot, yhteistyö jatkuu joiltakin osin kansallisen e-kirjaston avaamisesta huolimatta.

Pedagogisen informaation toimi saatiin täytettyä helmikuun alusta 2022. Tämän uudistetun tehtäväkuvan tarkoituksena on jatkaa Tukena tulevaisuuteen -hankkeessa aloitettua työtä erityisesti lasten ja nuorten kirjastopalveluiden kehittämiseksi sekä lasten ja nuorten lukemisharrastuksen edistämiseksi ja vakiinnuttaa se osaksi kirjaston jokapäiväistä toimintaa. Vuonna 2022 julkaistiin Kansallinen lukutaitostrategia 2030, jonka mukaisia tavoitteita kirjasto pyrkii edistämään mm. verkostoyhteistyöllä. Vuonna 2022 Muhoksella otettiin käyttöön kulttuurikasvatussuunnitelma, jossa kirjasto palveluineen on myös mukana.

Muhoksen kirjasto sai aluehallintovirastolta valtionavustusta omatoimikirjastopalveluiden kehittämishankkeeseen 15.000 euroa. Avustus on tarkoitettu käytettäväksi pääsääntöisesti palautusautomaatin sekä omatoimilaitteiden ja -ohjelmiston hankintaan. Osa avustuksesta käytetään myös opasteiden parantamiseen ja aineiston esillelaiton ja järjestämisen suunnitteluun.

Koivu ja tähti -kulttuurikeskuksen ja kirjaston tilojen uudelleenjärjestelyiden varsinainen toteutus on vuonna 2023-2024. Kirjaston osalta näkyvimmit muutokset tulevat olemaan omatoimikirjastopalveluiden käynnistäminen, palautusautomaatti sekä lasten- ja nuortenosaston laajennus. Tarkoitus on myös saada asiakkaiden käyttöön hiljaista etätyöskentelytilaa. Lisäksi palvelutiski uudistetaan. Uudistuksen myötä kirjastosta tehdään kuntalaisten oma yhteinen olohuone, johon kaikki voivat matalalla kynnyksellä tulla viettämään vapaa-aikaansa.

Muhoksella 29.2.2024

Anna-Elina Häkkinen
kirjastopalvelujohtaja